

PERIVOJI i DVORCI Hrvatskoga zagorja

Mladen Obad - Šćitaroci

ŠKOLSKA KNJIGA - ZAGREB

Mladen Obad-Šćitaroci

PERIVOJI i DVORCI Hrvatskoga zagorja

ŠKOLSKA KNJIGA · ZAGREB 1989

Urednik
IVE MAŽURAN

Recenzenti
Dr. BRUNO MILIĆ
Dr. DURO RAUŠ
Dr. VLADIMIR MARKOVIĆ

Oprema i grafičko-likovno oblikovanje
JELENA MUSIĆ

Lektorica
ĐURĐA ŽIVKOVIĆ

Korektorica
BLANKA KROFLIN

Izdavač
IRO »ŠKOLSKA KNJIGA«
Zagreb, Masarykova 28

Za izdavača
Dr. JOSIP MALIĆ

Hrvatsko zagorje toliko puta opjevano, toliko puta oslikano, toliko puta opisano ... vječni je izvor nadahnuća. I zar ima ljepše usporedbe od one koja kaže da je Hrvatsko zagorje veliki perivoj – perivoj s mnoštvom dvoraca i kurija, perivoj uz koji je vezano toliko povijesnih priča i događaja, seljačkih buna i Gupčevih puntara. A svaki dvorac priča svoju priču, originalnu i nikad i nigdje ponovljivu.

Zagorski dvorci i njihovi perivoji pomalo iščekavaju, ali još uvijek ostavljaju neki trag, trag koji podsjeća na sve Scile i Haribde teških prohujalih vremena, trag koji upozorava da ih ne smijemo zaboraviti i dozvoliti da potpuno iščeznu. Oni su dio naše prošlosti, one slavne prošlosti kojom se svi mi toliko ponosimo.

Ova je knjiga prilog u spomen zagorskim dvorcima i perivojima. Nastala je kao rezultat višegodišnjeg istraživanja i rada u bibliotekama, arhivima i raznim institucijama, terenskih istraživanja, razgovora i razmišljanja.

U Hrvatskom zagorju nalazi se još uvijek pedesetak perivoja koji jesu ili su nekad bili uz dvorce s kojima čine nedjeljivu cjelinu. Ima u Hrvatskom zagorju još velik broj vrtova uz kurije, nekoliko perivoja u termalnim lječilištima (toplicama) i bezbroj vrtova uz zagorske hiže.

Danas se malo zna kako su vrtovi i perivoji uz dvorce izgledali u svom začetku. Originalni hortikulturni nacrti nisu očuvani, a dostupni izvori su skromni, raspršeni i još nisu znanstveno sređeni i objavljeni. Na početku postavljeni cilj bio je da se uz pomoć literature, terenskih istraživanja te na osnovi pronađenoga grafičkog i pisanog arhivskog materijala izvrši analiza, a kao rezultat da se utvrde zajednička obilježja perivoja Hrvatskoga zagorja, njihove specifične karakteristike i tipologija. U tim je istraživanjima bilo važno proniknuti do prve, najstarije koncepcije perivoja, a onda pratiti daljnje promjene. Nažalost, to je bilo rijetko moguće.

Ovaj rad treba shvatiti kao polazište i prilog daljnjem istraživanju povijesti vrtno arhitekture Hrvatskoga zagorja i sjeverne Hrvatske. S obzirom na široko geografsko područje i na velik broj istraživanih lokaliteta nije bilo moguće, a to nije bio niti cilj, detaljno snimiti sve perivoje i izvršiti potpunu dendrološku inventarizaciju.

Od brojnih dostupnih izvora koristilo se pisanim izvorima: dokumentacijom stručnih institucija, arhivskom građom, stručnom literaturom i beletristikom te sjećanjima nekadašnjih vlasnika; grafičkim izvorima: grafikama i grafičkim vedutama, starim fotografijama, razglednicama i djelima likovnih umjetnika; kartografskim izvorima: starim katastarskim planovima, hortikulturnim nacrtima te raznim drugim nacrtima i skicama. I naposljetku, kao najvažniji izvor podataka poslužili su postojeći perivoji.

Izvori za proučavanje povijesti vrtno arhitekture Hrvatskoga zagorja vrlo su raznoliki i mnogobrojni, ali su sadržajem i opsegom skromni. Mnogo je vrijednog materijala nestalo, najvećim dijelom je uništeno, a nadajmo se da je još ponešto i neotkriveno. Postojeći perivoji su svakim danom sve siromašniji i, ne poduzmemo li nešto, ostat ćemo i bez tog najvažnijeg izvora podataka. Zato bi bilo prijeko potrebno detaljno snimiti postojeće perivoje kako bismo ih sačuvali barem u stručnoj dokumentaciji.

U radu na prikupljanju podataka o perivojima Hrvatskoga zagorja pomogli su mi mnogi pojedinci i institucije kojima hvala na pomoći. Posebno zahvaljujem Republičkom zavodu za zaštitu prirode SR Hrvatske u Zagrebu koji mi je omogućio korištenje dokumentacijom o perivojima. Zahvaljujem grofu dr. Karlu Draškoviću i barunu Wolfgangu Christianu Steebu, nekadašnjim vlasnicima dvoraca, na fotografijama i pisanim materijalima; prof. dr. Stjepanu Bertoviću na pomoći pri pisanju Prirodne osnove perivoja; mr. Bojani Bojanić na crtežima tlocrta dvoraca i pomoći pri sastavljanju rukopisa i recenzentima prof. dr. Bruni Milčić, prof. dr. Vladimiru Markoviću i prof. dr. Đuri Raušu na savjetima i sugestijama.

Sadržaj

Predgovor	5
Uvod	7
POVIJESNI RAZVOJ LADANJSKE ARHITEKTURE I KULTURE	
VRTOVA	9
RAZVOJ DVORACA U HRVATSKOM ZAGORJU	15
PRIRODNA OSNOVA PERIVOJA U HRVATSKOM ZAGORJU	17
Zemljopisna obilježja	17
Litološko-pedološka građa	17
Podneblje	17
Vegetacijski pokrov	18
OBILJEŽJA PERIVOJA UZ DVORCE HRVATSKOGA ZAGORJA	21
Vrijeme nastanka	21
Stilska obilježja	22
Konceptija oblikovanja	23
Veličina i topografski položaj	23
Odnos perivoja i krajolika	24
Odnos perivoja i dvorca	24
Lokacija perivoja unutar posjeda	25
Prilazna aleja	25
Dendroflora	26
Vrtni objekti i vrtna plastika	27
Jezero	33
VALORIZACIJA I ZAŠTITA PERIVOJA	35
Vrijednost i važnost perivoja	35
Ugroženost perivoja i njihovo propadanje	36
Zakonska zaštita perivoja	38
PREGLED PERIVOJA I DVORACA HRVATSKOGA ZAGORJA	41
BAJNSKI DVORI	42
BELA	44
BEŽANEC	46
BISAG	48
BRAČAK	50
ČALINEC	51
DUBRAVA	52
GORICA	53
GORNJA BEDEKOVČINA	55
GORNJA BISTRA	57
GORNJA STUBICA	61
GREdice	63
IVANEC	66
JAKOVLJE	67
JALKOVEC	69
JALŽABET	71
JANUŠEVEC	72
KLENOVNIK	75
KLOKOVEC	78
KRKANEC	79
LADUĆ	80
LOBOR	82
LUDBREG	84

LUŽNICA	86
MALI TABOR	88
MARIJA BISTRICA	90
MARTIJANEC	92
MARUŠEVEC	94
MILJANA	97
MIRKOVEC	100
NOVI DVORI KLANJEČKI	102
NOVI DVORI ZAPREŠIČKI	104
NOVI MAROF	106
OPEKA	108
OROSLAVJE DONJE	112
OROSLAVJE GORNJE	114
POPOVEC	117
POZNAOVEC	118
RADOVEČKI KRIŽOVLJAN (KRIŽOVLJANGRAD)	120
SELNICA	122
STUBIČKI GOLUBOVEC	124
ŠAULOVEC	128
ŠCRBINEC	129
TRAKOŠČAN	131
VARAŽDIN	135
VELIKA HORVATSKA	137
VELIKI BUKOVEC	139
VELIKI TABOR	143
VIDOVEC	145
VINICA DONJA	147
VINICA GORNJA	148
ZAČRETJE	149
ZAJEZDA	151
ZELENDVOR	153
Pogovor	159
Literatura	161
Pregledana arhivska građa i objavljeni izvori	164
Izvori slika, karata i tablica	164
Bilješka o piscu	165
Prilozi – pregled listača i četinjača Hrvatskoga zagorja	